

Innspill til stortingsmelding om flom og skred

Rådgivende Ingeniørers Forening (RIF) takker for muligheten til å bidra med kunnskap og innspill til regjeringens arbeid med en ny stortingsmelding om flom og skred.

Klimaendringene har allerede satt dype spor i Norge. Tragiske hendelser som kvikkleireskredet i Gjerdrum og de massive skadene forårsaket av ekstremværet Hans, er alvorlige påminnelser om konsekvensene klimaendringene kan føre med seg. Men dette er bare begynnelsen, og vi må forberede oss på fremtidige ekstremvær allerede nå. Arbeidet med klimatilpasning må tas på alvor og forebyggingen må derfor intensiveres. Det vil kreve betydelige investeringer i kartlegging og sikringstiltak, kompetanseutvikling og teknologi, og ikke minst oppgradering av eksisterende bygg og infrastruktur.

Behov for et taktskifte i klimatilpasning og forebygging

Både Riksrevisjonen, Gjerdrumutvalget og Totalberedskapskommisjonen har alle fremhevet det store behovet for å øke innsatsen til klimatilpasning og forebygging av klima- og naturrelaterte skader.

NVE anslo i 2021 et etterslep på 85 milliarder kroner for å sikre eksisterende bebyggelse mot alvorlige flommer og skred. Gjerdrumutvalget la til grunn at halvparten av disse tiltakene ville være samfunnsøkonomisk lønnsomme og anbefalte en økning i de årlige bevilgningene til 1,5 milliarder kroner.

Totalberedskapskommisjonen har også understreket behovet for å sikre at veier, jernbane og annen samfunnskritisk infrastruktur er bygget og vedlikeholdt til en standard som kan motstå fremtiden klima. Dette er en erkjennelse vi deler, og som vi har dokumentert i RIFs rapport [«State of the Nation – Norges tilstand»](#). Rapporten viser et estimert vedlikeholds- og oppgraderingsbehov på 3 200 milliarder kroner for bygg og infrastruktur. Dette behovet vil bare vokse med mer ekstremvær og klimaforandringer – om vi ikke handler nå.

Allerede ser vi at utviklingen går i feil vei. I høst lanserte vi en rapport som belyser tilstanden til fylkesveier og den viser at Norge er dårlig forberedt på fremtidens klimautfordringer.

For fylkesveier anslås det et årlig behov på 1-1,5 milliarder kroner, bare for å hindre økende forfall. Over 40 prosent av fylkesveinettet er i dårlig eller i svært dårlig stand, og forfallet øker i samtlige fylker. Disse veiene er også ekstra utsatt for ras, spesielt i topografisk utfordrende områder. Vestlandet er tydelig overrepresentert når det gjelder skredhendelser, men ras er et landsdekkende problem. Nasjonal vegdatabank bekrefter dette, med en dobling av rashendelser fra 2003 til 2022.

Med dette som bakgrunn, forventer RIF at regjeringens kommende stortingsmelding for flom og skred i vil markere et reelt taktskifte. Det samme forventes med bakgrunn i regjeringens oppfølging av stortingsmeldingen om klimatilpasning. En mer kraftfull satsing på både sikringstiltak, klimatilpasning, og oppgradering av offentlig bygg og infrastruktur er av avgjørende betydning for samfunnssikkerheten.

Kommuner må settes i stand til å forebygge

Både staten og kommunene har et stort ansvar for å ruste Norge i møte med klimaendringene. Men, det er kommunene som står i førstelinjen i offentlig sektor for å forebygge og håndtere konsekvensene av klimaendringene. Mange kommuner og fylker ønsker å gjennomføre bedre klimatiltak og nødvendig klimatilpasning, men mangler midler. Dessverre er det slik at pengene til

tiltak ofte ikke kommer på bordet før det skjer alvorlige hendelser. Da risikerer man unødvendig store skader, som i tillegg er mer kostbart enn å forebygge.

I regjeringens forslag til statsbudsjett for 2024 foreslås det å fjerne Klimasatsordningen. Ordningen har vist seg å være en suksess og bør styrkes, slik at kommuner og fylkeskommuner kan motta støtte til viktig lokalt og regionalt arbeid med klimatilpasning og flom- og skredforebygging. Ordningen har vært vesentlig for kommunenes og fylkeskommunenes arbeid med å ta i bruk ny teknologi og innovative løsninger for klimatilpasning. Det vil derfor være et stort tilbakeskritt å fjerne denne ordningen.

I tillegg til mangel på ressurser, er en av de største utfordringene med å få til gode klimatilpassede løsninger ofte manglende kunnskap og forankring hos beslutningstakere og involverte aktører. Spesielt er det krevende for små kommuner å tilegne seg tilstrekkelig kompetanse. Staten bør dermed ta på seg et overordnet ansvar og igangsette prosjekter som gir rom for læring og erfaringsoverføring. I tillegg må kunnskapsnivået heves, både hos det offentlige og næringslivet.

I kommunene foregår ofte planlegging og utvikling stykkevis og delt. Manglende overblikk og overvåkning kan føre til farlige situasjoner, noe Gjerdrum-skredet er et godt eksempel på. Klimatet i Norge er veldig varierende, og løsningene som passer i Oslo er ikke nødvendigvis passende i Bergen eller Båtsfjord. Det bør utarbeides helhetlige planer som tar utgangspunkt i nedbørsfelt, ikke kommunegrenser, og som ser på sammenhengen mellom tiltak. RIF mener derfor det bør legges konkrete føringer for utarbeidelse av klimatilpassingsplaner tilpasset ulike regionale utfordringer.

RIF mener også det er uklarhet rundt ansvarsfordeling i offentlig forvaltning når det gjelder flomforvaltning. Ansvaret for flomforebygging er fordelt mellom grunneier, kommune og stat. Likevel er ikke ansvarsfordeling tydelig når det gjelder eksisterende bygg. Det samme gjelder for forvaltning av overvann, hvor ansvaret er fordelt mellom flere etater/enheter i en kommune. RIF mener dette fører til manglende tverrfaglig forankring i det offentlige, og uklar ansvarsforståelse som vil kunne føre til manglende initiativ og oppfølging.

Kommunene er fundamentet for nasjonal beredskap, og har et omfattende ansvar for å både forebygge og håndtere kriser, også naturkriser som flom og skredhendelser. I den sammenheng viser vi til Totalberedskapskommissjonen som peker på variasjon i hvordan ulike kommuner ivaretar dette ansvaret. Dette er noe RIF tidligere har påpekt, og som vi mener bidrar til at arbeidet med klimatilpasning ofte ikke følges opp i plan- og byggesaker. For eksempel kom NVE med en veileder for håndtering av overvann i arealplaner i 2022. I etterkant av dette er det kommet flere spørsmål fra kommuner om ansvarsfordeling, som viser at føringene ikke er tydelige nok per i dag.

Våre innspill – oppsummert

Gitt den økende trusselen fra klimaendringer, er det avgjørende med en helhetlig tilnærming, omfattende kartlegging, og betydelige investeringer i både sikringstiltak, kompetanse, teknologi og infrastruktur. Med dette som utgangspunkt, oppfordrer RIF regjeringen til å vektlegge følgende i den kommende stortingsmeldingen om flom og skred:

- Styrk NVEs arbeid med flom- og skredforebygging kraftig, med mål om å øke de årlige bevilgningene til NVE i tråd med Gjerdrumutvalgets anbefalinger til 1,5 milliarder kroner årlig.
- Øk støtten til arbeidet med klimatilpasning i norske kommuner, inkludert det å styrke og videreføre Klimasatsordningen.

- Prioriter planlegging og investering i oppgradering av eksisterende bygg og infrastruktur, inkludert det å sikre nødvendige bevilgninger til å ta igjen vedlikeholdsetterslepet på veier, jernbane og offentlige bygg.
- Staten bør ta et større og mer overordnet ansvar for å fremme læring og erfaringsoverføring.
- Det bør legges vekt på helhetlige planer som tar hensyn til nedbørsfelt og ikke bare kommunegrenser, for å sikre at tiltak er tilpasset lokale utfordringer.
- Det er nødvendig med en tydeligere ansvarsfordeling, spesielt når det gjelder flomforebygging og forvaltning av overvann, for å sikre tverrfaglig forankring og unngå manglende initiativ og oppfølging.